

Після спаду військової напруженості титан лежав на складах зовсім недовго. Виготовлення медичних інструментів, міцних і ефективних машин і агрегатів, використання для виплавки нержавіючих сплавів, усе більше використання в цивільній авіації, виготовлення супутників і космічних апаратів – унікальні властивості знадобилися всім галузям світової економіки [6].

У той же час масштабними виробництвами титану володіють у всьому світі тільки Україна, Росія, Казахстан, США і Японія. З профільного виробничого комплексу СРСР Україні дістався, безумовно, ласий шматок: весь ланцюжок виробництва титану від руди до труб і прокату, а також спеціалізований галузевий інститут. Однак наявність такої підгалузі поки ще не принесла країні відчутних дивідендів. Як, утім, і володіння всім технологічним ланцюгом кремнієвого виробництва, що супроводжує титано-

ве, і цілком рівносьильне йому за своєю значущістю для високотехнологічного розвитку економіки.

1. Білорус О.Г. Глобальний розвиток і антикризовий потенціал перехідної економіки / Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. – К., 2001. 2. Гіл Ч. Міжнародний бізнес. Конкуренція на глобальному ринку. – К., 2001. 3. Державна програма "Титан України" 1994 р. // <http://www.rada.org>. 4. Державна програма розвитку кольорової металургії до 2010 р. // <http://www.rada.org>. 5. Кривенс Д. Стратегічний маркетинг. – К., 2003. 6. Коновалова О.А. Судьба космічних металів // Зеркало недели. – № 29 (454). 7. Лавриков П.В. Закономерність итога // Зеркало Недели. – № 11(386). 8. Нордстрем К., Ридерстрале Й. Бізнес в стилі фанк / Стокгольмська школа економіки в Санкт-Петербурзі. – СПб., 2001. 9. Портер М. Конкуренція. – К., 2003. 10. Портер М. Стратегія конкуренції. – К., 1998. 11. Томпсон А. Стратегічний менеджмент. – К., 1998. 12. <http://www.management.com.ua>. 13. <http://www.business.ua>. 14. <http://www.rada.org>. 15. <http://www.titanexport.com>

Надійшла до редколегії 12.12.05

В. Мицик, д-р юрид. наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У КОРОЛІВСТВІ ДАНІЯ

Розглянуто питання щодо державної політики та національного законодавства Королівства Данії стосовно регулювання статусу національних меншин та захисту прав і свобод осіб, які належать до таких меншин. Проаналізовано висновки Консультативного комітету та резолюція Комітету Міністрів Ради Європи стосовно імплементації країною положень Рамкової конвенції про захист національних меншин.

The article is dedicated to the the Denmark national minority policy and national legislation concerning regulation of the legal status of national minority and protection of the rights of the persons belonging to such minority. Have been examined the Advisory Committee's opinion and Council of Europe Committee of Ministers Resolution on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Denmark.

22 вересня 1997 р. Данія ратифікувала Рамкову конвенцію Ради Європи про захист національних меншин 1995 р., яка набула чинності для країни 1 лютого 1998 р. Відповідно до вимог ст. 25 Рамкової конвенції (РК) 6 травня 1999 р. Рада Європи отримала першу [1] та 14 травня 2004 р. другу [2] державні доповіді Данії щодо імплементації принципів РК у національне законодавство та відповідну державну практику. Інформація про законодавчі та інші заходи, вжиті для здійснення проголошених у РК принципів, що містяться в них, має суттєве значення для висвітлення питання, що розглядається.

Як зазначається в першій доповіді, у Данії поняття національної меншини не визначено ні в Конституції, ні в будь-якому іншому акті. Однак деякі національні закони мають справу виключно з німецькою меншиною, яка проживає на півдні півострова Ютланд. Її кількість не вказана в жодному офіційному документі країни, але, за даними самої німецької меншини, вона сягає приблизно 15–20 тис. осіб, які проживають переважно в південних та східних частинах півдня Ютланду (загальна кількість населення Данії дорівнювала в 2003 5384 тис. осіб). У великих общинах представники меншини становлять у середньому 5–20 % населення. Крім того, представники німецької меншини проживають також в інших частинах регіону.

У зв'язку з цим доцільно звернути увагу на те, що населення Фарерських островів (50 тис. осіб.) та Гренландії (59 тис., з яких близько 5 тис. осіб європейського походження, решта – інуїти (ескімоси), незважаючи на наявність рідних мов (перебувають у вжитку в основному фарерська та гренландська) та походження, як національні меншини в Данії не визнається. При визначенні їхнього статусу в національному законодавстві етнічні та мовні ознаки не беруться до уваги. Вони вважаються самоврядними общинами на території Данії, на членів яких поширюється підданство королівства [3].

Як уже зазначалось, окремі спеціальні положення щодо німецької національної меншини містяться в національних законах, наприклад, в Акті про загальні ви-

бори, Акті про місцеві вибори, Акті про публічні бібліотеки, Акті про приватні незалежні школи тощо, проте Данія не знаходить підстав для ухвалення спеціального законодавства, запровадження спеціальних юридичних механізмів захисту національних меншин чи внесення змін або доповнень до чинного законодавства в цій сфері. Уряд країни переконаний, що всі проблеми німецької національної меншини врегульовані в рамках національного конституційного та галузевого законодавства в межах загальних прав громадянина і людини. Щодо міжнародних зобов'язань у цій сфері, то майже в кожному з розділів доповіді підкреслюється, що наявне законодавство повністю відповідає взятим Данією на себе зобов'язанням за РК про захист національних меншин.

Потрібно зазначити, що в Данії діє дуалістична система, яка визначає співвідношення міжнародного і національного права. Відповідно до такої системи міжнародні угоди, учасницею яких стала Данія, не інкорпуються до національного законодавства автоматично. Тобто договір чи його положення не стають складовими права Данії доти, доки вони не будуть інкорпоровані в національне право законодавчим шляхом. Якщо Данія бажає твердо дотримуватися міжнародної угоди, вона повинна переконатися, що її внутрішньодержавне законодавство їй відповідає. Однак той факт, що міжнародне право, включаючи конвенції, є допоміжним джерелом права, тут не заперечується.

Європейську конвенцію про захист прав людини та основних свобод та її протоколи інкорпоровано до національного права Данії. Питання про інкорпорацію інших міжнародних конвенцій і пактів перебуває на розгляді в Міністерстві юстиції.

Відповідно до принципу міжнародного права про вільне рішення особи щодо належності до національної меншини Данія визнає право осіб, які належать до німецької меншини півдня Ютландії, вільно вирішувати, вважатися їм чи ні представниками меншини, тож будь-яких обмежень або незручностей у цьому зв'язку, за датським правом, для таких осіб немає.

Німецька меншина в Данії захищається відповідно до вимог ст. 70 Конституції Данії, згідно з якими жодна особа не може бути позбавлена доступу до повноцінного користування цивільними і політичними правами через походження чи переконання.

Відповідальність за дискримінацію встановлена в Кримінальному кодексі Данії. У пункті 6 ст. 226 кодексу зазначається, що кожна особа, яка публічно або з наміром широкого розповсюдження робить заяви чи будь-які інші повідомлення, що погрожують групі осіб, принижують або ганьблять їх з огляду на їх расу, національне чи етнічне походження тощо, підлягає покаранню. Положення кодексу підсилена настановами Акта Данії про заборону дискримінації, заснованої на расових відмінностях. У розділі 1 цього акта проголошено, що в комерційній і некомерційних сферах забороняється відмовляти в обслуговуванні особи на тих же засадах, що й решту, з огляду на її расову належність, національне або етнічне походження. Порушенням є також відмова у здійсненні театральних постановок, проведенні виставок, зборів та подібних заходів відкритого публічного характеру через расу, національну чи етнічну належність людини. Термін "етнічний" у ст. 266b Карного кодексу та в згаданому акті тлумачиться в широкому сенсі, що включає дискримінацію культурної і мовної ідентичності особи.

Щодо мови та релігії, то датські німці володіють обома мовами (німецькою і датською), але в повсякденному житті високий відсоток сільського населення використовує також місцевий діалект *Sonder-jysk*, похідний від датської, решта ж спілкується офіційною німецькою мовою.

З погляду віросповідання, більшість людей, які належать до німецької меншини на півдні Ютланду, є євангелічними лютеранами, прихожанами Національної євангелічної лютеранської церкви Данії або належать до однієї з німецьких незалежних конгрегацій на півдні Ютландії. Крім євангелічних лютеранських незалежних конгрегацій, священницьке законодавство не виключає релігійних організацій, які не підпорядковуються Національній євангелічній лютеранській церкві Данії. Представники німецької меншини, які належать до однієї з євангелічних лютеранських незалежних конгрегацій, користуються тими ж правами у сповіданні своєї релігії, що й інші піддані країни. Проте фінансову допомогу від держави отримує лише Національна євангелічна лютеранська церква Данії, яка є офіційною церквою держави і тому користується її підтримкою. Лютеранська церква підтримується за рахунок спеціального податку, яким обкладаються всі лютерани країни, що становлять 87 % населення. Однак законом гарантується свобода віросповідання. Найбільшою з-поміж релігійних меншин є мусульмани (74 тис. осіб). Чисельними є також меншини католиків (33 тис.), баптистів (6 тис.), іудеїв (5 тис.) та свідків Іегови.

Відповідно до звіту Данії кордон між Королівством Данія і Федеративною Республікою Німеччина, встановлений урядами двох країн після Другої світової війни, фактично не розмежує областей, заселених двома народами. Це рішення заклало основу для розв'язання проблеми меншин: німецька меншина на території Данії, а так само і датська на території Німеччини мають громадянство країн, на території яких вони проживають. Як вважає Данія, саме Боннсько-Копенгагенські декларації 1955 р. забезпечують міцні підвалини для захисту прав меншин у цьому регіоні.

На думку уряду Данії, проблеми між етнічними групами переросли в результаті врегулювання у взаєморозуміння, взаємоповагу та тісну співпрацю, і, як наслідок, кордон між Данією і Німеччиною став найбільш

сталим кордоном Європи. Тому ці декларації можуть слугувати моделлю врегулювання подібних питань в інших регіонах.

У тих сферах, де це вважається за потрібне, Данія вживає спеціальних соціальних та фінансових заходів стосовно німецької меншини, щоб гарантувати ефективне забезпечення дійсної рівності між меншістю і тими, хто належить до більшості. Для цього, наприклад, створено Комітет з питань зв'язків з німецькою меншиною та Спеціальний секретаріат німецької меншини, запроваджено щорічну державну субсидію для системи бібліотек меншини і щорічну додаткову субсидію для німецьких шкіл.

У 1993 р. було засновано Раду етнічної рівності з метою забезпечення такої рівності в максимально можливій кількості сфер суспільного життя. Було також підкреслено, що раніше представники німецької меншини становили половину складу цієї ради, а крім того, й очолювали її. Однак нині німецька меншина не представлена в раді. Рада має власний секретаріат, посадовців якого призначає та звільняє міністр внутрішніх справ за рекомендацією голови ради.

Становище представників німецької меншини можна прирівняти до становища датчан як у сфері економіки, так і на ринку праці. Їм надаються рівні умови й однакові пропозиції. Тому жодних спеціальних заходів у цій сфері вжито не було.

Сучасна система соціального забезпечення охоплює 95 % населення і забезпечує безкоштовне медичне обслуговування. Міністерство соціальних справ визначило, що діти представників німецької меншини мають пільгове право на місця в дитсадках за умови, що дитсадки засновані як самоврядні заклади.

У сфері культури були вжиті спеціальні заходи для забезпечення повної та ефективної рівності представників німецької меншини щодо користування бібліотеками та участі в культурних подіях. Зокрема для системи бібліотек передбачена спеціальна щорічна державна субсидія в розмірі 2,3 млн датських крон. Система бібліотек німецької меншини включає центральну бібліотеку, три муніципальних та три пересувних. Зібрання сягає приблизно 200 тис. примірників німецькомовних видань.

Рівність німецької меншини з іншими громадянами в галузі культури також означає, за датським законодавством, що представники меншини отримують доступ до мистецьких програм навчання та мають право на фінансову підтримку своєї діяльності згідно з основними положеннями Акта про музичну діяльність, Акта про театри та Акта про музеї.

Відповідних заходів було вжито й у галузі освіти, а саме: держава надає додаткову субсидію школам; відповідальність за розподіл державної субсидії, що надається школі, несе міністр освіти; німецька меншина має власні школи; вона має власні психологічні служби в школах, власні навчальні та професійно-технічні підручники і посібники; меншина має домовленість щодо викладання дисциплін у школах німецької меншини викладачами з Німеччини.

Німецька меншина видає щотижневу німецькомовну газету, яка має підтримку німецького видавничого агентства. Як зазначається в доповіді, меншина не потребує додаткових газет чи журналів, оскільки її представників обслуговують німецьке телебачення та канали радіо, також вони можуть підписуватися на газети і журнали, що виходять у ФРН.

Особи, які належать до німецької меншини, мають право використовувати письмово та усно мову за своїм вибором. Данія також узяла на себе зобов'язання визнати, що представники німецької меншини в королів-

тві мають право на визнання своїх прізвищ та імен відповідно до законодавства Данії. Датська влада розпізнає прізвища й імена представників німецької меншини, включаючи літери ð та ö, в усіх випадках їх уживання. Однак жодних угод з Німеччиною щодо використання двомовних покажчиків для позначення вулиць і т. п. у датсько-німецькому прикордонному районі немає. На думку відповідних державних службовців, вони будуть менш зрозумілі, а отже можуть справити негативний вплив на безпеку дорожнього руху.

На співробітників адміністративних органів також покладено обов'язок переконатися, що особа, яка говорить з ними іноземною мовою, їх розуміє. За необхідності вони повинні вдаватися до послуг перекладача.

Німецька меншина має право створювати власну політичну партію, реалізуючи таким чином своє конституційне право. Понад те, ця партія має статус особливого сприяння: вона може брати участь у виборах без жодних обмежень, тоді як іншим партіям для цього потрібно зібрати 20 тис. підписів. Вона також має ексклюзивне право використовувати для списків своїх кандидатів спеціальний аркуш.

Розглянувши правове становище німецької меншини в Данії, Рада Європи у своїй резолюції ResCMN(2001)2 від 31 жовтня 2002 р. дійшла таких висновків.

Ураховуючи певні успіхи Данії у галузі забезпечення прав німецької національної меншини в Південній Ютландії, уряду запропоновано розглянути сферу адресатів РК спільно з тими, кого це стосується. Мається на увазі питання про поширення дії документів щодо захисту прав меншин на представників інших меншинних груп, які офіційно не визнаються владою.

На думку Комітету міністрів Ради Європи (КМ), як зазначається в резолюції, окремого розгляду заслуговують також питання про привілейоване фінансування державної церкви Данії та практики обов'язкової рестрації імен та прізвищ усіх новонароджених лише цією церквою [4, с. 12–13].

Варто зауважити, що в резолюції дипломатично не йдеться про те, що жителі Фарерських островів (близько 50 тис. осіб) та острова Гренландія (близько 59 тис. осіб) за всіма об'єктивними і суб'єктивними критеріями відповідають, за міжнародним правом, визначенню національних меншин. На території Данії впродовж тривалого часу проживають також спільноти ромів, шведів, турків, представники інших національностей, щодо яких у доповіді не наведено навіть приблизних даних. Усі вони залишаються поза межами дії спеціальних охоронних положень міжнародного і національного права в цій області. Такий обмежений підхід до визнання національних меншин, так само як і обмеження території, де вони визнаються (Південна Ютландія), не відповідають міжнародним стандартам, зокрема вимогам РК. Наприклад, представники німецької меншини, які живуть у Німеччині поза межами Південної Ютландії, згідно з міжнародним правом мають ті ж самі спеціальні права, що й на визначеній території.

У цьому зв'язку Консультативний комітет РК у своєму висновку зазначив, що, як він вважає, індивідуальна сфера застосування Рамкової конвенції в Данії обмежується німецькою меншиною Південної Ютландії, що не можна вважати задовільним. Зокрема особи, які належать до числа людей, які мають тривалий історичний зв'язок із Данією, такі як фарерці, гренландці, роми, *аргілі* виключені із сфери захисту РК. Територіальне обмеження дії конвенції унеможлиблює й поширення її на тих осіб, які проживають поза традиційними територіями розселення меншинних спільнот. Такий підхід

несумісний з положеннями РК. Відтак Консультативний комітет (КК) рекомендує владі Данії вивчити питання про поширення дії РК на вказаних осіб, незважаючи на спеціальне національне законодавство, а натомість пропонує внести в нього доповнення щодо них, а також розглянути питання про уможливлення застосування положень РК до осіб, які належать до решти відповідних груп, на постатейній основі [5, с. 144–145; 148–149].

Існування офіційної, державної церкви – правомірна практика багатьох країн. Проте привілейоване фінансування такої церкви в Данії навряд чи відповідає фундаментальним принципам рівності перед законом та праву на рівний правовий захист. У цьому зв'язку будь-яка дискримінація на підставі належності до національних меншин, у тому числі релігійних, забороняється. До того ж, на думку КК, батьків, які не належать до євангелічної лютеранської церкви, не слід зобов'язувати реєструвати ім'я дитини в державній церкві. Це є обмеженням прав на свободу совісті та віросповідання тих, хто не сповідує релігію останньої.

Консультативний комітет у своїх висновках звернув також увагу на дискримінацію іноземців і натуралізованих датчан, особливо на ринку праці, при отриманні житла тощо [5, с. 147–150].

Не менший інтерес становить інформація, що міститься у другій державній доповіді Данії щодо виконання рекомендацій Резолюції Комітету міністрів (ResCMN(2001)2 від 31 жовтня 2002 р. та подальшої імплементації принципів РК у національне законодавство та відповідну політику у цій галузі.

Щодо рекомендації розглянути сферу адресатів РК спільно з тими, кого це стосується, уряд Данії підтвердив свою попередню позицію щодо існування в країні тільки німецької меншини на півдні Ютландії, яка була сформульована в Декларації від 22 вересня 1997 р., наданій Генеральному секретареві РЄ одночасно з документом про ратифікацію конвенції [6, с. 82]. У доповіді щодо цього наводиться, зокрема, наступна аргументація. У РК не міститься визначення поняття національної меншини, а в пояснювальній доповіді до конвенції йдеться про прагматичний підхід до його визначення. З цього робиться висновок про те, що держави-учасниці мають право самостійно визначати таке відповідно до своєї практики. Отже, уряд Данії зазначає, що за відсутності загальновізаного визначення національної меншини занадто широке тлумачення цього поняття може призвести до розчинення меж дії РК та ослаблення захисної функції документа замість того, щоб посилити його ефективність. Враховуючи зазначене, уряд має ґрунтовну думку про те, що норми міжнародного права РК поширюються включено на німецьку меншину на півдні Ютландії і більш не мають будь-яких адресатів в країні. Усі представники німецької меншини, розпорозені на решті території, мають ті ж самі права, що й інші піддані Данії.

У контексті існування інших національних меншин у доповіді зазначається, що на запит уряду щодо ставлення жителів Фарерських островів та острова Гренландія до РК від їхніх самоврядних органів надійшли письмові відповіді з ясними заявами про те, що вони не вважають себе дестинаторами Рамкової конвенції, тобто національними меншинами на відповідних територіях.

Із доповіді зрозуміло, що уряд Данії не переймається загальноєвропейською проблемою адаптації ромів у національне громадянське суспільство. Там йдеться про те, що в Центральному реєстрі населення відсутня будь-яка інформація про кількість ромів, що мешкають у країні. До того ж зазначається, що роми не мають довгострокових, міцних і тривалих зв'язків із Данією, вони представлені

частково іммігрантами, частково біженцями і не можуть розглядатись у Данії як національна меншина.

Інша рекомендація КМ щодо питання про привілейоване фінансування державної церкви Данії та практики обов'язкової реєстрації імен та прізвищ усіх новонароджених лише цією церквою теж була залишена урядом без позитивної реакції. Данія ще раз підкреслила, що вона ідентифікувала німецьку меншину на півдні Ютландії як єдину національну меншину в країні. Тому ст. 4, 8 РК стосується виключно представників останньої, а як зазначається в обох доповідях більшість людей, які належать до німецької меншини на цих територіях, є євангелічними лютеранами, прихожанами Національної євангелічної лютеранської церкви Данії або належать до однієї з німецьких незалежних конгрегацій на півдні Ютландії. Уряд Данії наполягає також на тому, що спеціальний статус та фінансування державної церкви не порушують положень ст. 4, 8 РК.

Практика обов'язкової реєстрації імен та прізвищ усіх новонароджених лише державною церквою є державною справою на всій території Данії, окрім тієї, де мешкає німецька національна меншина. На півдні Ютландії реєстрація імен виконується не церквою, а муніципальними реєстраторами імен ще з 1874 р., коли цей регіон був під керівництвом німецької адміністрації. Після воз'єднання з Данією у 1920 р. цей спеціальний захід щодо реєстрації залишився незмінним.

Консультативний комітет РК проаналізував наведену й іншу інформацію, що міститься в другій державній доповіді Данії, та ухвалив власні висновки про рівень виконання державою положень РК та рекомендацій КМ [7]. Обмежений обсяг статті дозволяє зупинитись лише на висвітленні трьох останніх, підсумкових частин висновків.

У частині "Позитивні події" [7, § 177–180] КК вітає прогресивний розвиток антидискримінаційного законодавства, зокрема ухвалення Акта про рівне етнічне поводження (Act on Ethnic Equal Treatment (Act No. 374 of 28 May 2003), який забезпечує додаткові гарантії проти дискримінації у чисельних сферах соціальних стосунків. Як зазначив КК, важливою подією стало створення Датського інституту з прав людини і його Комітету зі скарг, який має розглядати та робити висновки щодо скарг відносно питань дискримінації. Відзначаються здобутки в системі освіти німецькомовної меншини у школах та дитячих садках німецької меншини в Південному Ютландії.

Далі в частині "Питання, що турбують" [7, § 181–188] КК із занепокоєнням відзначив існування таких проблем щодо захисту національних меншин у Данії: брак консультацій з представниками громадянського суспільства та різних етнічних і релігійних груп, включаючи з питань контролю за РК; обмеження владою Данії кола осіб, на яких поширюється дія РК; небезпека поширення ворожого ставлення до представників етнічних і релігійних груп унаслідок прийняття певних законодавчих (нова редакція Акта про інтеграції) та політичних (Політика уряду стосовно інтеграції) актів; рівної освіти для дітей ромів, які навчаються в окремих класах для таких школярів ромів і піддаються поширеному абсентеїзму; привілейованого фінансування Національної церкви Данії та щодо рівності стосовно інших релігій; реєстрація імен осіб, які не належать до національної церкви; обмежені можливості використання німецької мови на телебаченні, радіо та у спілкуванні з представниками місцевих адміністрацій. Занепокоєння, на думку Комітету, викликає питання про майбутні адміністративні ре-

форми, які не повинні негативно відбитися на особах, які належать до німецької національної меншини, перш за все щодо їхнього політичного представництва на муніципальному і регіональному рівнях, а також у Південному Ютланді Шлезвігу. Існує занепокоєння стосовно негативного впливу таких реформ на систему освіти у школах та дитячих садках німецьких національних меншин. КК запропонував також приділити більше уваги культурі, історії, мові і релігії німецької національної меншини та іншим етнічним і релігійним групам. Були також відзначені недоліки у навчальних програмах і підручниках, які використовуються у школах.

В останній частині "Рекомендації" [7, § 189] Консультативний комітет пропонує здійснити всі необхідні заходи для вирішення проблем, визначених у попередній частині висновків.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо дійти висновку, що в національному законодавстві Данії відсутні як визначення поняття "національна меншина", так і спеціальний закон про захист національних меншин. До національних меншин рішенням уряду віднесено виключно німецьку національну меншину в південному Ютланді. Окремі спеціальні положення щодо німецької національної меншини містяться в національних законах. На всіх інших жителів Данії незалежно від того, чи є вони її підданими чи ні, поширюється дія конституційних норм і національного законодавства, які забороняють дискримінацію за будь-якими ознаками, зокрема раси та етнічного походження, та міжнародно-правових актів у галузі захисту прав і основних свобод людини, які ратифікувала Данія.

У своїй другій доповіді уряд Данії погодився далеко не з усіма зауваженнями, проте висновки КК Рамкової конвенції про захист національних меншин доводять, що в країні існує необхідність подальшого вдосконалення національного права та відповідної державної політики і приведення їх у відповідність з міжнародними стандартами, перш за все загальноєвропейськими на європейському континенті.

1. Report Submitted by Denmark Pursuant to Article 25, Paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities // Council of Europe Doc. ACFC/SR(99)9. – Strasbourg, 1999.
2. Second Report Submitted by Denmark Pursuant to Article 25, Paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities (Received on 14 May 2004) // Council of Europe Doc. ACFC/SR/II(2004)004. – Strasbourg, 2004.
3. Home Rule Act of Faroe Islands (Act No 137 of 23 March 1948); Greenland Home Rule Act (Act No 577 of 29 November 1978) // Appendices to the Report Submitted by Denmark Pursuant to Article 25, Paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities // Council of Europe Doc. ACFC/SR(99)9. – Strasbourg, 1999.
4. Resolution ResCMN(2001)2 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Denmark (Adopted by the Committee of Ministers on 31 October 2001) // Collection of Resolution of the Committee of Ministers Concerning Individual Countries under the Framework Convention for the Protection of National Minorities // Council of Europe Doc. ACFC/1/Ser(02)2. – Strasbourg, 2001. – Rev. 4. – 24 October.
5. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities. Opinion on Denmark adopted on 22 September 2000 // Collection of Opinions of the Advisory Committee on Framework Convention for the Protection of National Minorities (ACFC) // Council of Europe Doc. ACFC/1/Secr(02)1. – Strasbourg, 2003. – Rev. 4. – Vol. 1.
6. Reservations and declarations to the Framework Convention // Framework Convention for the Protection of National Minorities. Collected Texts. 2nd ed. Treaties and Reports. – Strasbourg, 2001.
7. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities. Second Opinion on Denmark, adopted on 9 December 2004 // Council of Europe Doc. ACFC/INF/OP/II(2004)005. – Strasbourg, 2005. – 11 May.

Надійшла до редколегії 15.11.05